

Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke

Uudet eläkelajit 2023

Jari Kannisto

Eläketurvakeskuksen tilastoja 04/2024

Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke

Uudet eläkelajit 2023

Jari Kannisto

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Phone: +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Helsinki 2024

CC BY 4.0

ISSN 2343-3558 Eläketurvakeskuksen tilastoja (verkkojulkaisu)

Tiivistelmä

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksen yhteydessä otettiin käyttöön osittainen varhennettu vanhuuseläke (osittainen vanhuuseläke, OVE) ja työuraeläke. Vuoden 2023 lopussa osittaista vanhuuseläkettä sai 57 000 henkilöä – määrä nousi edellisvuodesta 4 000 henkilöllä. Samaan aikaan työuraeläkettä maksettiin 150 henkilölle.

Vuonna 2023 alkoi lähes 21 000 osittaista vanhuuseläkettä. Määrä oli 1,5-kertainen aikaisempaan vakiintuneeseen tasoon verrattuna, mutta oli 14 000 edellisvuotta pienempi. Vuonna 2022 poikkeuksellinen indeksikehitys houkutteli aikaistamaan eläkkeen valinnan ennen vuodenvaihdetta. Ilmiö toistui myös viime vuonna, mutta selvästi vaimeampana kuin edellisvuonna. Hyöty eläkkeen aikaistamisesta edullisen eläkeindeksin vuoksi oli vähäinen.

Vuosittain 61-vuotiaista useampi kuin joka kymmenes osittaiseen vanhuuseläkkeeseen oikeutetuista on sen valinnut. Vuonna 1962 syntyneistä tätä mahdollisuutta käytti viime vuonna 15 prosenttia.

Koska heistä suurin osa otti eläkkeen heti alaikärajan täyttämisen jälkeen, aikaa vanhuuseläkeikään oli vielä lähes neljä vuotta. Se merkitsi keskimäärin 170 euron varhennusvähennystä 50 prosentin tasoisessa kuukausieläkkeessä.

Neljä viidestä osittaisesta vanhuuseläkkeestä oli 50 prosentin tasoisia, keskimäärin 850 €/kk. Maksettava keskieläke nousi hieman edellisestä vuodesta.

Vuoden 2023 loppuun mennessä on päättynyt 56 000 osittaista vanhuuseläkettä, valtaosa vanhuuseläkkeen alkamiseen. Joka kolmas osittainen vanhuuseläke on lykännyt varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisen yli eläkeikärajan. Työkyvyttömyyseläkkeen alkamiseen on toistaiseksi päättynyt 1 400 eläkettä ja runsas 800 on päättynyt eläkkeensaajan kuolemaan. Viime vuonna päättyi 12 600 osittaista vanhuuseläkettä.

Vuonna 2023 osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista yli 80 prosenttia oli työssä ennen eläkkeen ottamista. Näistä työssä olleista 90 prosenttia oli työssä myös vuoden 2023 lopussa eli he jatkoivat työntekoa.

Osittaisen vanhuuseläkkeen valinnan jälkeen keskiansio laski jonkin verran muiden samanikäisten työssä jatkavien keskiansion alapuolelle. Palkkatiedot viittaavat siihen, että reilu kolmannes osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista vähentää työntekoa.

Osittainen vanhuuseläke on suosituin Pohjois-Suomessa. Koko maassa tätä eläkettä sai joka neljäs, ja Lapissa joka kolmas 61–68-vuotiaista, jotka eivät vielä olleet varsinaisella eläkkeellä. Ahvenanmaalla vajaa viidennes oli valinnut osittaisen vanhuuseläkkeen.

Työuraeläkettä on maksettu yli 320 henkilölle kuuden ensimmäisen vuoden aikana. Valtaosalla työkyvyttömyyden syynä on ollut tuki- ja liikuntaelinten sairaudet. Vuoden 2023 lopussa työuraeläkettä maksettiin 150 henkilölle, joiden eläke oli keskimäärin 2 210 €/kk. Naisia työuraeläkkeensaajista oli 11.

Lukijalle

Eläkeuudistuksen 2017 yhteydessä otettiin käyttöön osittainen varhennettu vanhuuseläke (OVE), jonka voi ottaa 61 vuoden iässä. Se korvasi aiemmin käytössä olleen osa-aikaeläkkeen. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan tavoitteena olevan, että sen avulla työntekijät ja yrittäjät voisivat jatkaa pidempään työelämässä.

Osa-aikaeläkkeen määrän ja ansioiden muutokset olivat tiukasti rajattuja, mikä teki eläkkeestä käytännössä jähmeän. Työntekijän mahdollisuudet joustaa työajoissa, esimerkiksi pidentämällä työpäivää ruuhka-aikoina, olivat vähäiset. Samoin hiljaisina aikoina työmäärän piti säilyä ennallaan, vaikka työtä ei olisi ollut. Koska osa-aikaeläke ei mukautunut eikä joutanut muuttuvissa työolosuhteissa, eläkkeen käyttöä ja ansioita jouduttiin erikseen valvomaan. Myös osa-aikaeläkkeen kustannuksia ja tasoa kritisoitiin.

Toisin kuin osa-aikaeläke, osittainen varhennettu vanhuuseläke ei ole sidottu työntekoon. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen voi ottaa, vaikka jatkaisi työssä entiseen tapaan tai olisi työvoiman ulkopuolella.

Eläkeuudistuksen yhteydessä sovittiin myös työuraeläkkeen käyttöönotosta. Sen on voinut saada 63 vuoden iässä 1.2.2018 alkaen. Työuraeläkkeen saaminen edellyttää vähintään 38 vuoden työskentelyä rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavassa työssä. Myös työkyvyn on pitänyt heikentyä, vaikka sairausperusteita arvioidaan lievemmin kriteerein kuin varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä.

Raportissa tarkastellaan erikseen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja työuraeläkkeen yleisyyttä, alkaneiden eläkkeiden määriä sekä eläkkeensaajia. Aineiston avulla kuvataan uusien eläkemuotojen suosiota ja kehitystä sekä eläkkeiden tasoa. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen osalta tarkastellaan myös työnteon yleisyyttä eläkkeen rinnalla. Ansioilla tarkoitetaan tässä tilastossa palkansaajan palkkatyön perusteella työeläkevakuutettuja ansioita. Aineisto perustuu Eläketurvakeskuksen tilastorekistereihin. Eläketiedot perustuvat tammikuun 2024 rekisteritilanteeseen ja työskentelytiedot ansaintarekisterin tilanteeseen huhtikuussa 2024.

Tämä julkaisu on jatkoa toukokuussa 2023 julkaistulle tilastolle Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke: uudet eläkelajit 2022 (Eläketurvakeskuksen tilastoja 03/2023). Lisäksi Eläketurvakeskuksen kuukausitilasto sisältää lukumäärä- ja keskieläketietoja osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä.

Tämän raportin sisällöstä vastaavat kehityspäällikkö Jari Kannisto, jolle pyydetään osoittamaan julkaisun sisältöä koskevat kyselyt ja ehdotukset. Raportin on taittanut julkaisusuunnittelija Marianne Laune. Aineiston muodostamiseen ovat osallistuneet myös tilastotutkija Jukka Lampi ja erityisasiantuntija Suvi Ritola.

Helsingissä kesäkuussa 2024

Eläketurvakeskus

Sisältö

Tiivistelmä	5
Lukijalle	6
1 Osittainen varhennettu vanhuuseläke	8
1.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen myöntämisen edellytykset	8
1.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä	9
1.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruminen.....	9
1.4 Eläkkeenlaskennan erityispiirteitä.....	10
2 Alkaneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet	11
3 Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet 31.12.2023	16
3.1 Osittainen vanhuuseläke maakunnittain	20
3.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen tasoa korottaneet	21
3.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruneet.....	21
3.4 Eläkkeensaajan verotus.....	22
4 Päättyneet eläkkeet	24
5 Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työnteko	26
5.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen valitsevat työssä käyvät	26
5.2 Työnteko jatkuu myös osittaisen vanhuuseläkkeen rinnalla	27
5.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden ansiotaso	28
6 Työuraeläke	31
6.1 Työuraeläkkeen myöntämisen edellytykset.....	31
6.2 Työuraeläkkeen hakeminen ja eläkkeen määrä	33
6.3 Eläkkeen peruuttaminen ja lakkauttaminen	33
6.4 Työuraeläkehakemusten ratkaisut ja työuraeläkkeet.....	33

1 Osittainen varhennettu vanhuuseläke

Osittainen varhennettu vanhuuseläke (tekstissä lyhennetty: osittainen vanhuuseläke, OVE) tarjoaa joustavan mahdollisuuden yhdistää työnteko ja osittainen eläke. Eläkkeessä on joustoa niin, että sen voi ottaa, vaikka jatkaisi työssä entiseen tapaan tai lopettaisi työnteon kokonaan. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisestä ei tarvitse ilmoittaa työnantajalle, eikä se rajoita työnteon määrää. Koska työnteko ei ole osittaisen vanhuuseläkkeen saamisen edellytys, sen ottanut voi olla kokonaan työelämän ulkopuolella tai saada vaikkapa työttömyyskorvausta, jonka maksamiseen osittainen vanhuuseläke ei myöskään vaikuta.

Osittainen vanhuuseläke antaa 61 vuotta täyttäneelle mahdollisuuden ottaa maksuun neljäosan tai puolet karttuneesta työeläkkeestä riippumatta työnteon jatkamisesta. Eläkkeeseen tehdään tällöin varhennusvähennys, joka pienentää myönnettävää eläkettä pysyvästi. Lähtökohta on, että osittainen vanhuuseläke on työeläkejärjestelmälle kustannusneutraali ja etuuden saaja kustantaa itse eläkkeestä syntyvän ylimääräisen menoerän. Varhennusaika lasketaan oman ikäluokan alimmasta vanhuuseläkeiästä. Osittaisen vanhuuseläkkeen voi ottaa myös vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen, jolloin siihen maksetaan lykkäyskorotus.

Osittainen vanhuuseläke on voinut alkaa aikaisintaan 1.2.2017. Eläke myönnetään eläkehakemuksen vireille tuloa seuraavan kuukauden alusta, eikä sitä myönnetä takautuvasti.

Osittaisen vanhuuseläkkeen aikaisesta ansiotyöstä karttuu uutta työeläkettä samoin perustein kuin muustakin työskentelystä. Eläkekarttuma on työansioista 1,7 prosenttia vuodessa (vuoden 2025 loppuun asti) 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka. Sen jälkeisistä työansioista eläkettä kertyy 1,5 prosenttia.

1.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen myöntämisen edellytykset

Ikärajat

Osittaiseen vanhuuseläkkeeseen on oikeus vuonna 1949 tai sen jälkeen syntyneillä. Eläkkeen alaikäraja on sidottu syntymävuoteen. Yläikärajaa ei ole.

Vuonna 1949–1963 syntyneillä henkilöillä on oikeus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen aikaisintaan 61 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Vuonna 1964 syntyneillä henkilöillä on oikeus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen aikaisintaan 62 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneillä osittaisen vanhuuseläkkeen alaikäraja sopeutetaan eliniän odotteen muutokseen. Alaikäraja nousee enintään kaksi kuukautta kerrallaan kuten alin vanhuuseläkeikä. Vuonna 1965 syntyneille STM vahvistaa osittaisen vanhuuseläkkeen alaikärajan vuodelle 2027 viimeistään 31.10.2026.

Osittaisen vanhuuseläkkeen ja varsinaisen vanhuuseläkkeen alaikärajan välinen aika eli pisin mahdollinen varhennusaika vaihtelee ikäluokittain. Aluksi se pitenee ja tulevaisuudessa lyhenee. Esimerkiksi vuonna 1956 syntyneillä varhennusaika saattoi olla 30 kuukautta ja vuonna 1961 syntyneillä 45 kuukautta. Vuosina 1962 ja 1963 syntyneillä pisin mahdollinen varhennusaika tulee olemaan neljä vuotta. Vuonna 1964 ja sen jälkeen syntyneillä osittaisen vanhuuseläkkeen varhennusaika tulee olemaan korkeintaan kolme vuotta.

Pitempi varhennusaika merkitsee myös suurempaa varhennusvähennystä¹. Vuonna 2017 varhennusvähennys oli korkeintaan 12 prosenttia (1956 syntyneillä). Varhennusvähennys voi olla enimmillään 19,2 prosenttia, joka se oli ensimmäisen kerran viime vuonna (1962 syntyneillä).

1.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä

Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä on eläkkeenhakijan valinnan mukaan 25 tai 50 prosenttia eläkkeen alkamista edeltäneen kalenterivuoden loppuun mennessä karttuneesta työeläkkeestä. Eläkkeeseen lasketaan kaikkien työeläkelakien mukaan karttunut eläke.

25 prosentin suuruisen osittaisen vanhuuseläkkeen voi muuttaa 50 prosentin tasoiseksi. Muita muutoksia prosenttiosuuteen ei voi tehdä.

Jos eläke alkaa ennen oman ikäluokan alinta vanhuuseläkeikää, osittaiseen vanhuuseläkkeeseen tehdään varhennusvähennys 0,4 prosenttia varhennuskuukautta kohti. Vähennys on pysyvä, eli se säilyy myös silloin, kun eläkkeensaajalle myönnetään osittaisen vanhuuseläkkeen jälkeen vanhuuseläke tai muu vastaava etuus.

Jos osittainen vanhuuseläke alkaa oman ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen, eläkkeeseen tehdään lykkäyskorotus 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkamisaikaa siirretään oman ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alkua myöhemmäksi.

1.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruminen

Eläkkeensaaja voi hakemuksesta perua osittaisen vanhuuseläkkeen kolmen kuukauden kuluessa eläkkeen myöntämistä koskevan päätöksen antamisesta. Jos osittaisen vanhuuseläkkeen peruu, eläkelaitos perii maksetun eläkkeen takaisin.

¹ Varhennusvähennystä sovelletaan vain osittaiseen vanhuuseläkkeeseen, ei koko tulevaan vanhuuseläkkeeseen.

1.4 Eläkkeenlaskennan erityispiirteitä

Jos henkilö ei ole täyttänyt julkisen alan henkilökohtaista eläkeikänsä, osittainen vanhuuseläke normeerataan. Normeeraus merkitsee ennen vuotta 1995 karttuneeseen julkisen puolen eläkkeeseen 2 prosentin karttuman muuttamista 1,8 prosentiksi.

Jos henkilö on täyttänyt julkisen alan henkilökohtaisen vanhuuseläkeikänsä, osittainen vanhuuseläke sisältää myös osuuden lisäeläkkeestä. Yksityisten alojen rekisteröityä lisäeläkettä ei myönnetä osittaisen vanhuuseläkkeen yhteydessä.

Julkisen sektorin työntekijän osittaiseen vanhuuseläkkeeseen tehdään seuraavat vähennykset, jos sen ottaa ennen omaa henkilökohtaista tai ammatillista eläkeikää:

- ennen vuotta 1995 kartutettua eläkettä pienennetään normeerauksella
- lisäeläkeosuutta ei saa osittaisen eläkkeen osalta
- jos eläke alkaa ennen oman ikäluokan vanhuuseläkeikää, eläkettä pienennetään varhennusvähennyksellä
- vähennyksillä leikattu eläke kerrotaan elinaikakertoimella.

Kaksi ensimmäistä kohtaa eivät käytännössä kosketa yksityistä sektoria². Ne nostavat osittaisen vanhuuseläkkeen hintaa ja saattavat tehdä siitä kalliin joillekin julkisen sektorin työntekijöille. Tämä vaikuttanee eläkkeen suosioon julkisella sektorilla.

² Rekisteröityä lisäeläkettä ei saa myöskään yksityisellä sektorilla ennen eläkeikää, mutta sen saa täysimääräisenä eläkeiässä osittaisen vanhuuseläkkeen jälkeen toisin kuin julkisella sektorilla. Lisäksi yksityisen sektorin lisäeläke on nykyisin pieni ja harvinainen verrattuna julkisen sektorin lisäeläkkeisiin yli 60-vuotiaiden keskuudessa.

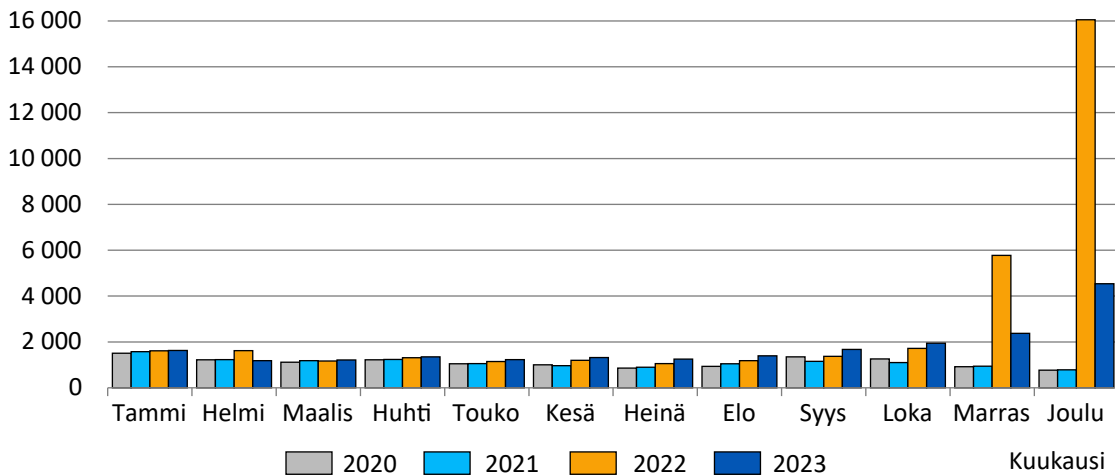
2 Alkaneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet

Vuonna 2023 alkoi lähes 21 000 osittaista vanhuuseläkettä. Määrä laski selvästi edellisvuoden lähes 35 000, mutta oli edelleen suuri aiempiin vuosiin verrattuna. Vuosina 2022 ja 2023 hakijamäärät nousivat selvästi syksyllä poikkeuksellisen indeksi-kehityksen seurauksena. Erityisesti syksyllä 2022 vahvistettu eläkeindeksi oli merkittävästi suurempi kuin palkkaindeksi, mikä kannusti ottamaan eläkkeen jo vuoden 2022 puolella. Syksyllä 2023 indeksien välinen ero oli samansuuntainen, mutta huomattavasti pienempi, eikä edellisvuoden kaltaista ryntäystä syntynyt.

Kuvio 1.

Vuosina 2020–2023 alkaneet osittaiset vanhuuseläkkeet kuukausittain.

Lukumäärä

Vuonna 2023 alkoi 20 800 osittaista vanhuuseläkettä, edellisenä 34 600 eläkettä.

Vuosina 2020 ja 2021 alkoi 13 000 osittaista vanhuuseläkettä.

Uusista osittaisista vanhuuseläkkeistä lähes 80 prosenttia alkoi 50 prosentin tasoisina vuonna 2023. Joka viides eläke (4 300) alkoi 25 prosentin tasoisena (taulukko 1). Yhä useampi valitsi matalamman 25 prosentin tasoisen eläkkeen. Viime vuonna sen valitsi naisista joka neljäs. Miesten keskuudessa matalampi vaihtoehto oli selvästi aikaisempaa suosittu; sen valitsi joka viides mies.

Taulukko 1.

Vuonna 2023 alkaneet varhennetut ja muut osittaiset vanhuuseläkkeet sekä niiden keskimääräinen suuruus €/kk.

	Kaikki		Eläke 25 %		Eläke 50 %	
	Lkm	€/kk	Lkm	€/kk	Lkm	€/kk
Kaikki	20 800	740	4 300	420	16 800	820
Varhennetut	19 600	720	4 100	410	15 800	800
Varhentamattomat	1 100	1 120	200	630	900	1 200

Moni osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista oli ehtinyt kartuttaa kohtuullisen hyvän eläkkeen. Viime vuonna alkaneet 50 prosentin osittaiset vanhuuseläkkeet olivat keskimäärin 820 €/kk (taulukko 1). Alkaneiden eläkkeiden maksettava kuukausieläke laski 40 euroa edellisvuodesta.

Viime vuonna osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista useampi kuin joka kymmenes oli yrittäjä. Yrittäjiä oli vajaat 3 000, joista MYEL-yrittäjiä oli vajaat 600 eli 3 prosenttia osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista. Naisia YEL-yrittäjistä oli vajaat 700 ja MYEL-yrittäjistä 150.

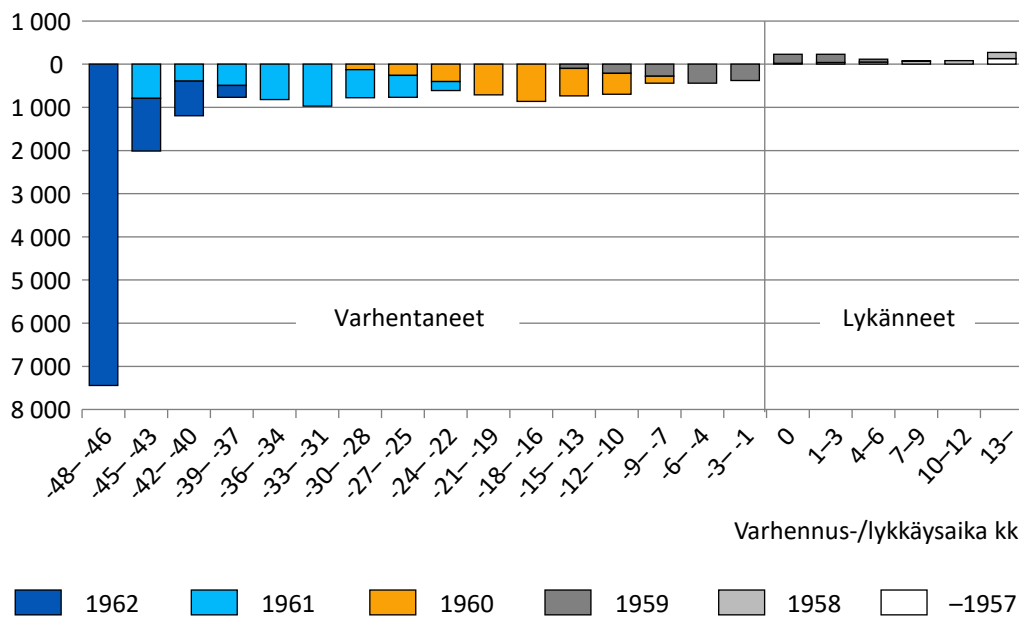
Yrittäjät ottavat palkansaajia useammin 50 prosentin tasoisen eläkkeen ja vastaavasti vähemmän 25 prosentin eläkkeitä. Viime vuonna noin 250 yrittäjää valitsi 25 prosentin tasoisen eläkkeen, mikä oli kuutisen prosenttia kaikista pienemmän eläkkeen valinnoista. Yrittäjien osuus on ollut samaa suuruusluokkaa myös aiempina vuosina.

Osittainen vanhuuseläke otetaan usein heti 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen (kuvio 2). Uusista osittaisista vanhuuseläkkeistä 10 000 eli lähes puolet maksettiin vuonna 1962 syntyneille. Se vastaa 15 prosenttia ikäluokan vakuutetuista, joilla oli mahdollisuus valita osittainen vanhuuseläke.

Kuvio 2.

Vuonna 2023 alkaneet osittaiset vanhuuseläkkeet suhteessa ikäluokan vanhuuseläkeiän alarajaan.

Lukumäärä

Vuonna 2023 osittaisen vanhuuseläkkeen valitsi lähes 21 000 vakuutettua.

Viime vuonna eläkkeen valinneiden keski-ikä oli matalampi kuin vuonna 2022 (taulukko 2). Sen vuoksi varhennusvähennyksen vaikutus eläkkeeseen oli vuonna 2023 hieman suurempi ja kuukausieläke pienempi kuin edellisvuonna.

Taulukko 2.

Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden lukumäärä ja keski-ikä eläkkeen alkaessa vuosina 2020–2023.

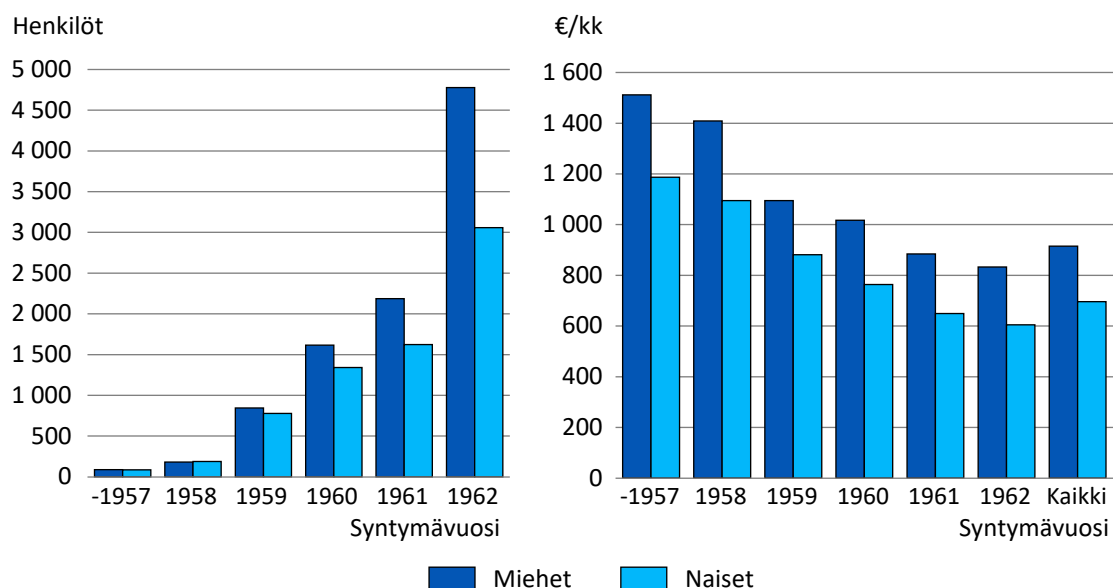
Vuosi	Kaikki		Miehet		Naiset	
	Lkm	Keski-ikä	Lkm	Keski-ikä	Lkm	Keski-ikä
2023	20 800	62,1	11 500	62,0	9 300	62,2
2022	34 500	62,4	18 400	62,4	16 200	62,5
2021	13 000	62,0	7 300	61,9	5 700	62,1
2020	13 000	61,9	7 300	61,9	5 700	62,0

Varhennetut eläkkeet ovat luonnollisesti keskimäärin pienempiä kuin eläkeiän täyttämisen jälkeen alkaneet eläkkeet, joihin maksetaan lykkäyskorotus. Aiempina vuosina eläkkeen ottaminen varhentamattomana yleistyi, mutta vuonna 2022 niiden osuus laski seitsemään prosenttiin ja viime vuonna edelleen viiteen prosenttiin. Parin viime vuoden pudotus selittyy pitkälti eläkkeen aikaistamisella indeksieron vuoksi. Varhentamattomia eläkkeitä ovat eläkeiän täytyessä tai sen jälkeen alkaneet eläkkeet.

Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä on vahvasti ikäsidonainen (kuvio 3). Mitä vanhempana eläke alkaa, sitä suuremmaksi se muodostuu. Vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttäneiden 50 prosentin eläkkeet olivat keskimäärin 1 210 €/kk.

Kuvio 3.

Vuonna 2023 alkaneet 50 prosentin tasoiset osittaiset vanhuuseläkkeet.

Eläkkeen suosiosta päätellen moni hyväksyy varhentamisesta johtuvan eläkkeen pienentämisen. Nuorimmassa ikäryhmässä eläkkeen suosio on pysynyt koko ajan likimain samalla tasolla, vaikka 61-vuotiaiden varhennusajan pidentyessä myös vähennyksen määrä on koko ajan noussut (taulukko 3).

Viime vuonna nuorimman ikäluokan varhennusajan enimmäispituus nousi neljään vuoteen eli 48 kuukauteen. Varhennusvähennyksen maksimiaika merkitsi viime vuonna 19,2 prosentin suuruista vähennystä eläkkeeseen. Edellisvuosien tapaan myös viime vuonna osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista 61 vuotta täyttäneistä valtaosa otti sen heti alaikärajan täytettyään. Ikäluokan keskimääräinen varhennusaika oli 46 kuukautta, joka pienensi 50 prosentin tasoista eläkettä keskimäärin 170 €/kk.

Taulukko 3.

Vuonna 2023 ennen eläkeikää otetut osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet sekä keskimääräinen varhennusaika ja -vähennys.

Ikäluokka	Henkilöitä*	Varhennusaika keskimäärin	50 % tasoinen eläke keskimäärin	
			Eläke	Varhennusvähennys
Kaikki	19 600	35 kk	800 €/kk	126 €/kk
1962	9 700	46 kk	744 €/kk	169 €/kk
1961	4 800	35 kk	784 €/kk	118 €/kk
1960	3 600	18 kk	905 €/kk	63 €/kk
1959	1 400	6 kk	958 €/kk	22 €/kk

* 25 % tasoisen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen otti varhennettuna 4 100 henkilöä, joilla varhennusvähennys oli keskimäärin 67 €/kk. Erot varhennusajoissa olivat pieniä.

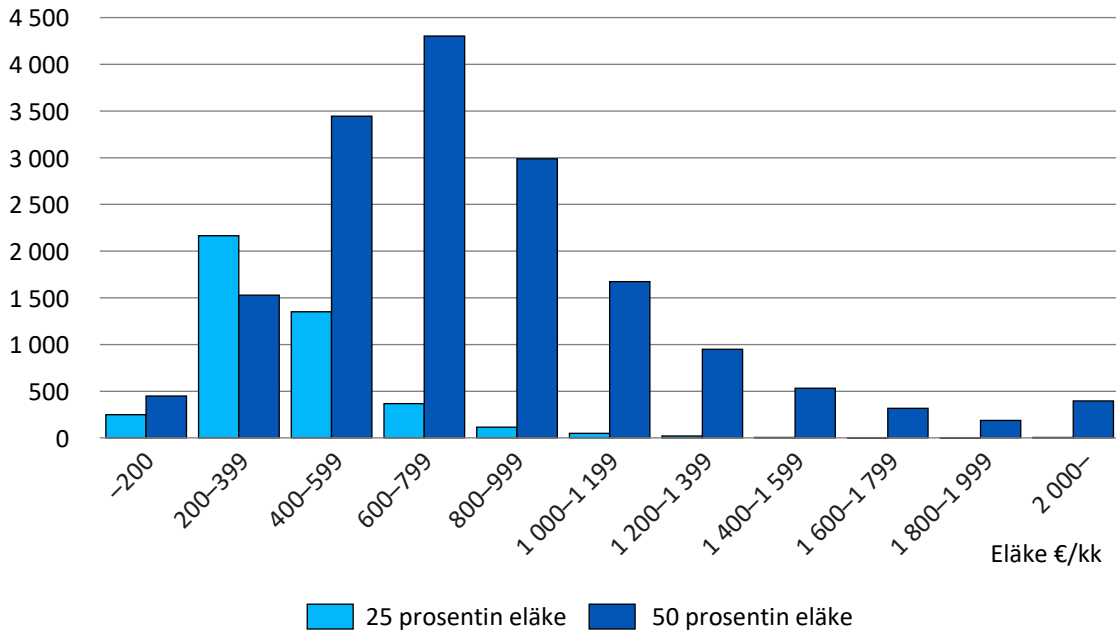
Vuonna 2023 alkaneet 50 prosentin tasoiset osittaiset vanhuuseläkkeet olivat keskimäärin 820 €/kk ja 25 prosentin tasoiset eläkkeet keskimäärin 420 €/kk. Varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyvien karttunut eläke on samaa luokkaa kuin osittaisen vanhuuseläkkeen perusteena oleva pohjaeläke. Viime vuonna varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneiden keskieläke oli työeläkejärjestelmässä 1 890 €/kk. Osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneet eivät siis poikkea merkittävästi varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneistä työuran aikana karttuneen eläkkeen suuruuden suhteen.

Osittaisen vanhuuseläkkeen määrä vaihtelee paljon ja eläkkeiden keskihajonta on yli puolet keskiarvosta. Osa eläkkeistä on vain joitakin kymmeniä euroja ja osa yli 2 000 euron kuukausieläkkeitä (kuvio 4). Mitä vanhemmasta ikäluokasta on kysymys, sitä suurempi on keskieläke. Syitä on useita. Vanhimmat ikäluokat ovat ehtineet kartuttaa eläkettä pisimpään ja saavat eläkkeen ilman varhennusvähennystä, mahdollisesti myös lykkäyskorotettuna. Lisäksi vanhimmat työssä käyvät ovat valikoitunut joukko, jonka ansiotaso on keskimääräistä korkeampi.

Kuvio 4.

Vuonna 2023 alkaneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet eläkkeen suuruuden mukaan.

Lukumäärä

50 prosentin tasoinen keskieläke laski edellisvuodesta miehillä 50 €/kk ja naisilla 30 €/kk.

Viime vuonna alkaneissa eläkkeissä miesten 50 prosentin tasoinen eläke oli keskimäärin 915 €/kk ja keskihajonta 550 €/kk. Naisten eläke oli vastaavasti 700 €/kk ja keskihajonta 370 €/kk. Eläkkeiden suuruusjakauma on vino paitsi sukupuolen, myöskin suhteen. Miesten ja vanhimpien ikäryhmien eläkkeet ovat suurimmat, naisten ja nuorempien pienimmät.

Viime vuonna alkaneiden 50 prosentin osittaisten vanhuuseläkkeiden mediaani oli 730 €/kk³, eli 90 euroa pienempi kuin keskiarvo. Miesten 50 prosentin eläkkeen mediaani oli 820 €/kk ja naisten 640 €/kk. Laskua edelliseen vuoteen verrattuna oli 35 euron luokkaa sekä keskiarvolla että mediaanilla mitattuna.

Toistaiseksi kokemukset osittaisen vanhuuseläkkeen vaikutuksesta toimeentuloon varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymisen jälkeen ovat vähäisiä. Osa osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista nostaa pientä eläkettä ja valitsee sen vähennyksestä huolimatta, koska kaikki mahdollinen tulo saattaa olla heti tarpeen.

3 25 prosentin tasoinen mediaanieläke oli 380 €/kk. Laskua edellisvuodesta oli 10 euroa.

3 Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet 31.12.2023

Toistaiseksi osittaista vanhuuseläkettä saavien määrä on lisääntynyt. Kesäisin eläkkeensaajien määrä ei ole juuri noussut, mutta syksyllä eläkkeensaajien määrä on usein kääntynyt uudelleen nousuun. Vuoden 2022 lopulla määrä loikkasi yli 50 000 eläkkeen tasolle, josta se nousi edelleen viime vuonna uuteen ennätykseen.

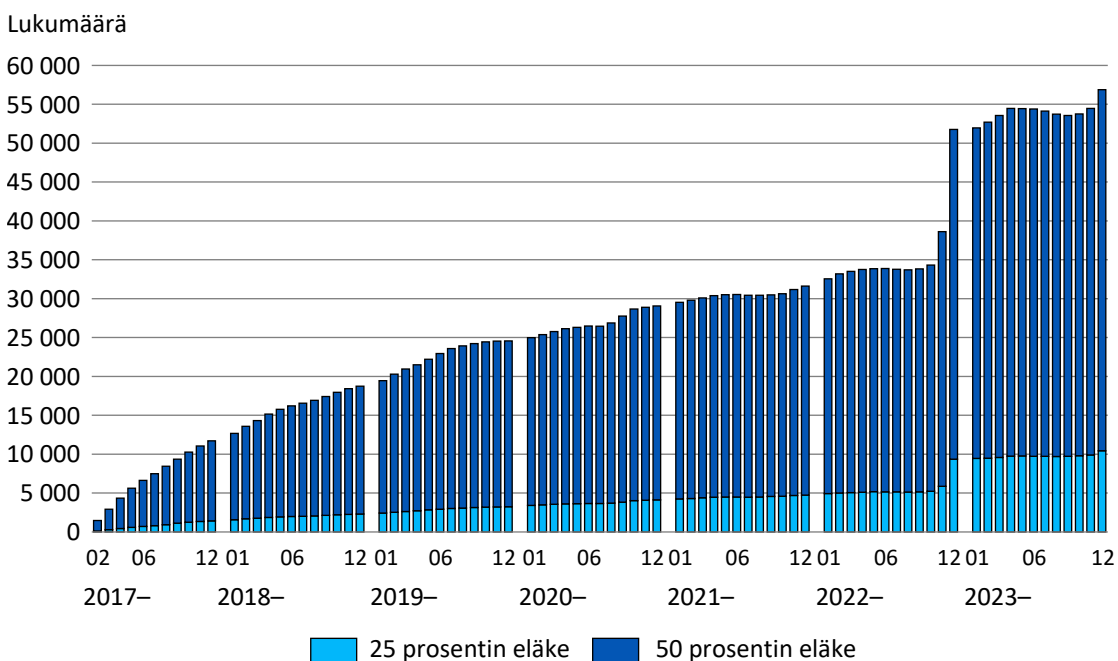
Vuoden 2023 lopussa osittaista vanhuuseläkettä maksettiin lähes 57 000 vakuutetulle. Heistä miehiä oli 31 400 ja naisia 25 500. Miesten osuus osittaista vanhuuseläkettä saaneista laski hieman edellisvuodesta ja oli 55 prosenttia. Eläkkeistä vajaa viidennes eli 10 400 oli 25 prosentin tasoisia.

Vuoden 2023 lopussa osittaista vanhuuseläkettä saaneista reilut kaksi kolmasosaa oli yksityiseltä sektorilta.⁴ Joka kymmenes oli yrittäjä. Miesyrittäjien osuus oli reilusti kaksinkertainen naisyrittäjiin verrattuna. Osittaisella vanhuuseläkkeellä olleista miehistä 16 prosenttia oli yrittäjiä.

Yrittäjistä neljäsosa oli maatalousyrittäjiä. Osittaisen vanhuuseläkkeen 61 vuoden alaikärajan täyttäneitä YEL-yrittäjiä oli viime vuoden lopussa alle 20 000. Heistä joka neljäs nosti osittaista vanhuuseläkettä.

Kuvio 5.

Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneiden määrä kuukausittain 1.2.2017–31.12.2023.

4 Viime vuoden lopussa kaikista 61–68-vuotiaista työssä olleista kaksi kolmesta teki töitä yksityisellä sektorilla. Yrittäjien osuus oli 15 prosentin luokkaa.

Miesten ja naisten valinnat 25 ja 50 prosentin eläkkeen välillä eroavat selvästi toisistaan. Naisten osuus 25 prosentin tasoista eläkkeistä oli viime vuoden lopussa lähes 60 prosenttia. Vastaavasti 50 prosentin tasoista eläkkeistä miehet saavat lähes 60 prosenttia. Osittaista vanhuuseläkettä saavista naisista joka neljäs on valinnut 25 prosentin tasoisen eläkkeen, kun miehistä samaan ratkaisuun on päätyttyä 14 prosenttia.

Viime vuoden lopussa osittaisista vanhuuseläkkeistä 18 prosenttia oli 25 prosentin tasoisia. Tämän matalamman eläkkeen valinneiden osuus on noussut tasaisesti. Suunta oli sama myös viime vuonna.

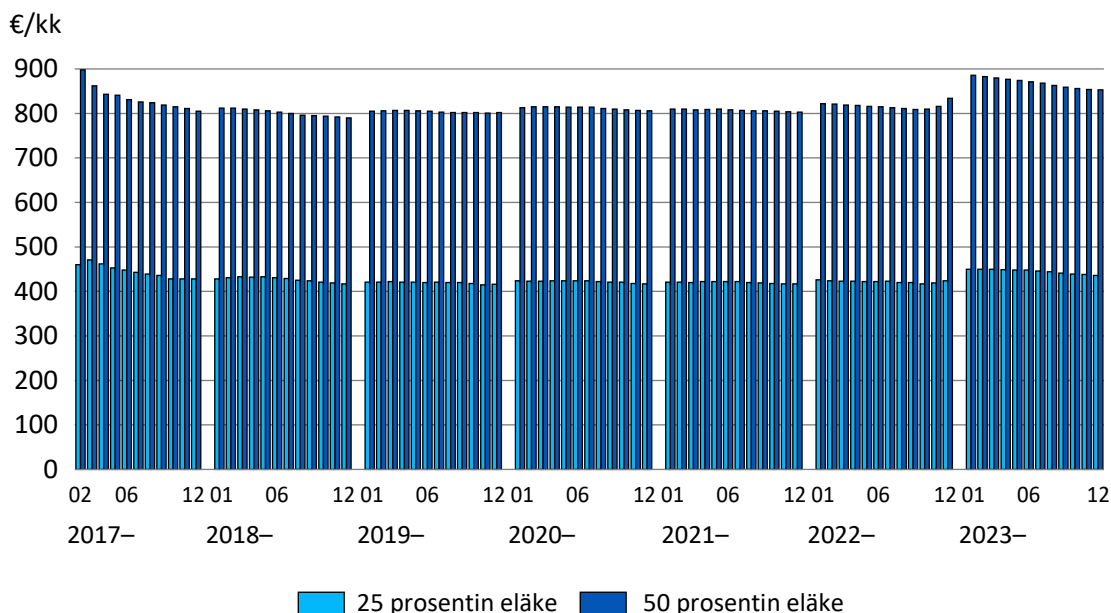
Osittaisen vanhuuseläkkeen voimaantulon alkuvaiheessa sen valinneiden ikärakenne oli korkeampi, mikä luonnollisesti vaikutti niin eläkkeiden suuruuteen kuin valintaan 25 ja 50 prosentin välillä. Sama ilmiö nosti vuoden 2022 lopulla keskieläkkeitä. Viime vuoden alussa keskieläke nousi reippaasti työeläkeindeksin poikkeuksellisen suuren korotuksen seurauksena. Vuoden alun jälkeen keskieläke laski tasaisesti, koska päättyneet osittaiset vanhuuseläkkeet olivat keskimäärin suurempia kuin uudet alkaneet eläkkeet (kuvio 6).

Vuoden 2017 keväällä 25 prosentin tasoisten eläkkeiden osuus oli 10 prosenttia ja kuukausieläke 450 euroa. Vastaavasti viime vuoden lopussa niiden osuus oli lähes 20 prosenttia. Ne olivat suuruudeltaan keskimäärin vajaat 440 €/kk⁵ ja mediaani 390 €/kk. Luvut ovat nimellisarvoisia⁶.

Myös 50 prosenttisten eläkkeiden keskimääräinen taso on pienentynyt. Ensimmäiset eläkkeet olivat keskimäärin lähes 900 €/kk – samoin kuin viime vuoden alussa. Viime vuoden lopussa 50 prosentin eläke oli keskimäärin 850 €/kk (kuvio 6) ja mediaani 760 €/kk.

Kuvio 6.

Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneiden keskieläke 1.2.2017–31.12.2023, €/kk

5 Miehillä 510 €/kk ja naisilla 380 €/kk.

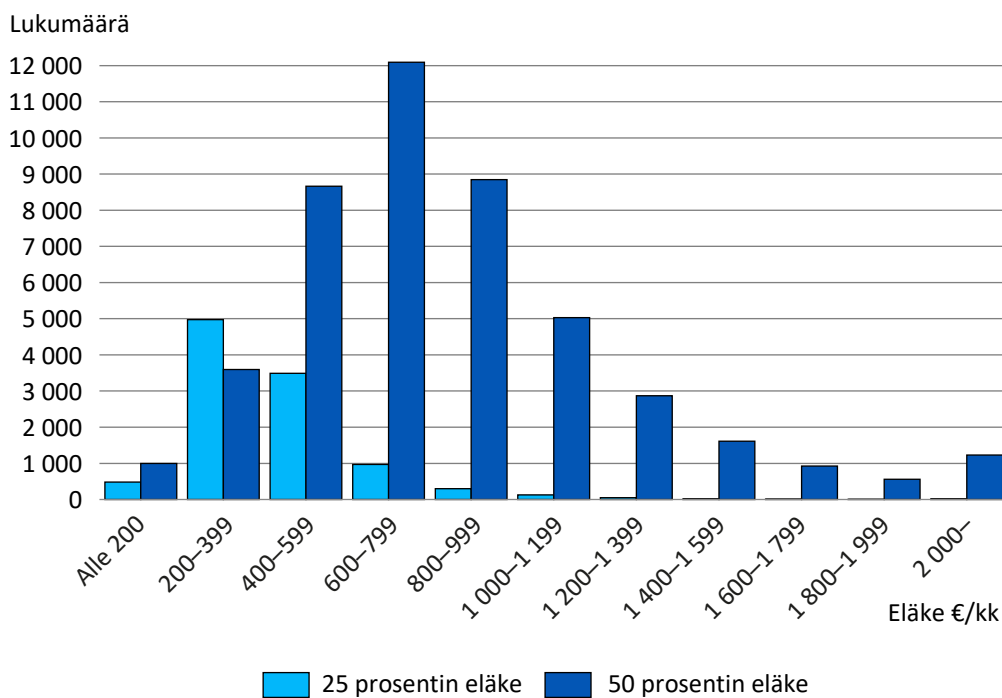
6 Vuonna 2017 maksettu 450 euron kuukausieläke oli työeläkeindeksillä korotettuna viime vuoden tasossa 510 €/kk.

Vuoden 2022 lopun poikkeuksellista tilannetta lukuun ottamatta uudet eläkkeet ovat alkaneet yhä aikaisemmin suhteessa vanhuuseläkeikään, joten varhennusaika on pidentynyt. Se on merkinnyt keskimääräisen varhennetun eläkkeen pienenemistä. Samalla yhä suurempi osa eläkkeistä on alkanut 25 prosentin tasoissa.

Viime vuoden lopussa maksettujen eläkkeiden suuruusjakauma oli vahvasti vino (kuvio 7). Perusmuodoltaan jakauma vastaa hyvin alkaneiden eläkkeiden jakaumaa⁷, vaikka henkilömäärä on huomattavasti suurempi. Miesten osittainen vanhuuseläke (50 %) oli keskimäärin 950 €/kk ja naisten 720 €/kk. Jakauman loppupää painottuu miehiin ja alkupää naisiin.

Kuvio 7.

31.12.2023 osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet ja keskieläke €/kk.

25 prosentin osittainen vanhuuseläke oli keskimäärin 435 €/kk.

50 prosentin osittainen vanhuuseläke oli keskimäärin 850 €/kk.

25 prosentin eläkkeet ovat olleet vakiintuneesti varsin tarkasti puolet 50 prosentin tasoista eläkkeistä. Se viittaa siihen, ettei eläkekattumissa ole merkittäviä eroja eri tasoisen eläkkeen valinneiden välillä.

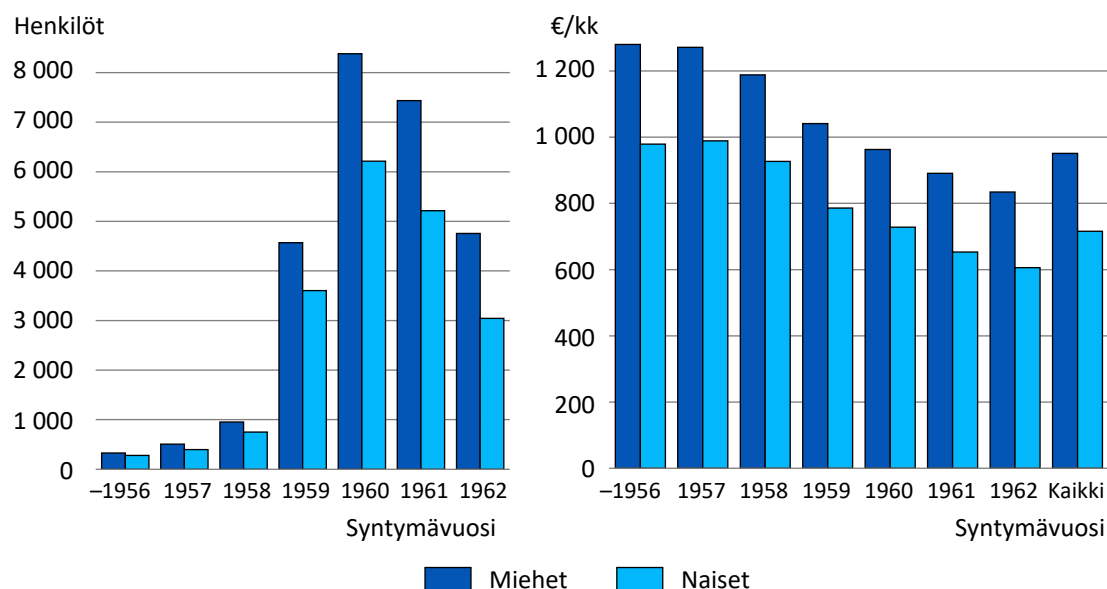
Pääosin 25 prosentin eläkkeet vaihtelevat välillä 200–600 €/kk, mutta joukossa on myös joitakin yli tuhannen euron kuukausieläkkeitä. Vastaavasti 50 prosentin tasoiset eläkkeet keskittyvät suuruusluokkaan 400–1 200 €/kk, mutta jakauman häntä ulottuu yli 2 000 euron kuukausieläkkeisiin, joiden määrä on kaksinkertaistunut parin vuoden takaisesta.

⁷ Kuvio 4.

Sekä miehillä että naisilla eläke nousee selvästi iän myötä. Osittainen vanhuuseläke oli sitä suurempi, mitä vanhempi oli eläkkeensaaja (kuvio 8). Vanhimmissa ikäluokissa keskimääräinen miesten 50 prosentin osittainen vanhuuseläke oli lähes 1 300 euroa kuukaudessa.

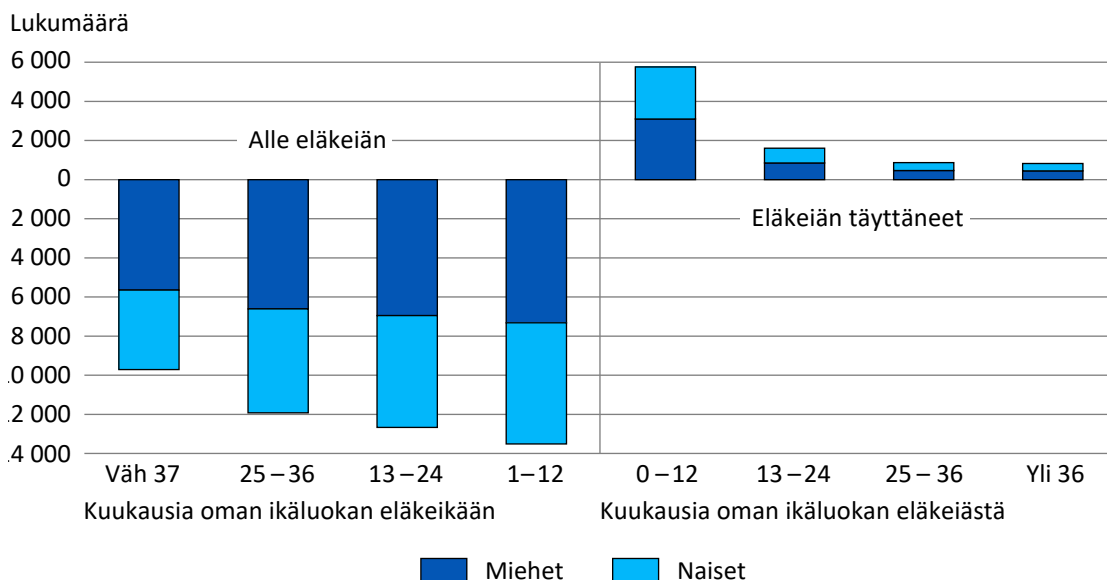
Kuvio 8.

31.12.2023 osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneet ja keskieläke €/kk, 50 %:n tasoiset eläkkeet.

Kuvio 9.

31.12.2023 osittaista vanhuuseläkettä saaneet suhteessa oman ikäluokan vanhuuseläkkeen alaikärajaan.

Valtaosa osittaisista vanhuuseläkkeistä alkaa ennen varsinaisen vanhuuseläkkeen alaikäraja. Sama tilanne oli vuoden 2023 lopussa myös osittaisista vanhuuseläkettä saaneilla (kuvio 9). Joka kymmenes osittaisista vanhuuseläkettä saaneista oli ehtinyt jo

täyttää oman ikäluokan vanhuuseläkkeen alaikärajan. Miesten ja naisten välillä ei ollut eroa. 50 prosentin tasoista eläkettä valinneet jatkavat hieman useammin yli vanhuuseläkkeen alaikärajan kuin pienemmän eläkkeen valinneet. Viime vuoden lopussa 50 prosentin eläkettä saaneista 17 prosenttia oli ehtinyt täyttää vanhuuseläkkeen ikärajan.

3.1 Osittainen vanhuuseläke maakunnittain

Osittainen vanhuuseläke suosio eri puolilla Suomea vaihtelee. Karkeasti voidaan sanoa, että mitä pohjoisemmaksi mennään, sitä yleisempi osittainen vanhuuseläke oli. Kun Suomessa keskimäärin joka neljäs 61–68-vuotias vakuutettu sai osittaista vanhuuseläkettä, Lapissa heitä oli joka kolmas. Vastaavasti Ahvenanmaalla vajaa viidennes oli valinnut osittaisen vanhuuseläkkeen.

Uusimaa oli puolestaan ykkönen, kun katsotaan 50 prosentin tasoisen kuukausieläkkeen suuruutta. Viime joulukuun keskieläke oli siellä 1000 €/kk ja mediaanieläke 860 €/kk. Pienimmät keskieläkkeet olivat Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Lapissa, joissa kussakin 50 prosentin kuukausieläkkeen mediaani jäi alle 700 euron.

Taulukko 4.

Osittaista vanhuuseläkettä 31.12.2023 saaneiden prosenttiosuus vakuutetuista sekä 50 prosentin eläke €/kk maakunnittain

Maakunta	Osittaista vanhuuseläkettä saaneiden osuus vakuutetuista (%)	Osittainen vanhuuseläke 50 % (€/kk)	
		Keskieläke	Mediaanieläke
Ahvenanmaa	18,7	897	815
Etelä-Karjala	28,8	841	778
Etelä-Pohjanmaa	28,1	730	691
Etelä-Savo	27,8	724	677
Kainuu	30,9	709	686
Kanta-Häme	25,8	819	768
Keski-Pohjanmaa	31,0	708	649
Keski-Suomi	29,7	783	724
Kymenlaakso	28,8	833	775
Lappi	31,6	738	695
Pirkanmaa	27,1	845	766
Pohjanmaa	23,4	827	760
Pohjois-Karjala	24,5	702	663
Pohjois-Pohjanmaa	30,3	788	728
Pohjois-Savo	26,1	766	712
Päijät-Häme	29,5	791	728
Satakunta	28,1	793	737
Uusimaa	24,9	1 002	864
Varsinais-Suomi	26,2	858	770
Koko maa	26,9	853	763

3.2 Osittaisen vanhuuseläkkeen tasoa korottaneet

Jos osittaisen vanhuuseläkkeen on ottanut 25 prosentin tasoisena, eläkkeen voi kaksinkertaistaa muuttamalla sen 50 prosentin tasoiseksi. Viime vuoden loppuun mennessä tasokorotus oli tehty 4 200 eläkkeeseen, joista puolet oli naisten eläkkeitä.

Eläkkeen tasoa korottaneita on ollut määrällisesti enemmän yksityisellä sektorilla. Suhteellisesti eläketason nostaminen on kuitenkin yleisempää julkisella sektorilla.

Viime vuonna miehet ja naiset tekivät yhtä paljon tasokorotuksia, yhteensä reilut 1 200 korotusta. Ennen korotusta keskimäärin 470 euron kuukausieläkettä oli maksettu keskimäärin 10 kuukautta. Tasomuutosten tekeminen on viime vuosina lisääntynyt, mikä on luonnollista, koska yhä useampi eläke alkaa 25 prosentin tasoisena.

Tähän mennessä eniten tasomuutoksia ovat tehneet vuonna 1959 syntyneet, lähes 1000 tasonostoa. Kakkossijaa pitävät 1960 syntyneet, joista muutoksen on tehnyt 900 henkilöä.

Viime vuoden lopussa voimassa olleista 50 prosentin tasoisista eläkkeistä 2 300 on alun perin alkanut 25 prosentin tasoisina.

3.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen peruneet

Osittaisen vanhuuseläkkeen voi myös perua. Sen voi tehdä kolmen kuukauden aikana eläkkeen myöntämisestä. Vuoden 2023 loppuun mennessä eläkkeen on perunut vajaat 700 henkilöä. Viime vuonna eläkkeen perui 130 henkilöä, joista puolet oli valinnut 50 prosentin tasoisen eläkkeen. Yhdeksän kymmenestä (600) perui eläkkeen julkisella puolella. Naisten osuus eläkkeen peruneista oli 70 prosenttia.

Todennäköisin syy perua julkisen sektorin eläke lienee ollut lisäeläkkeen leikkautuminen. Osittaisen vanhuuseläkkeen hintalappu saattaa olla suuri eikä sitä ehkä osata laskea tai ottaa huomioon eläkettä haettaessa.

3.4 Eläkkeensaajan verotus

Verotus suosii osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ottajaa. Veroaste voi jopa laskea, jos vähentää työntekoa (taulukko 5). Jos palkansaaja vähentää työpanostaan ja korvaa ansionmenetystään osittaisella vanhuuseläkkeellä, hänen veroprosenttinsa on alempi kuin se olisi samalla kokonaistulolla, jos koko tulo olisi palkkatuloa tai pelkkää eläketuloa.

Esimerkki. Jos palkansaajan ansiotulo on 2 000 €/kk, keskimääräisellä kunnallisverolla veroprosentti on 16,0 prosenttia. Jos henkilö puolittaa työpanoksen ja saa sen rinnalle osittaisen vanhuuseläkkeen 1 000 euron suuruisena, hänen bruttotulonsa säilyy samana kuin ennen työnteon puolittamista. Kuitenkin hänen veroprosenttinsa laskee 9,6 prosenttiin eli 6,4 prosenttiyksikköä. Jos koko 2 000 euron kuukausitulo olisi vastaavasti eläkettä, veroprosentti olisi 16,8 prosenttia.

Esimerkin tilanteessa kokonaistulo on 2 000 €/kk. Vaikka ero tulojen noustessa pienee, veroprosentti on kaikilla tulotasoilla korkeampi, jos koko tulo on ollut vain ansiotuloa tai vain eläketuloa. Verotus siis suosii eläkkeen ja palkan yhdistelmää.

Taulukko 5.

Eräitä eläketulon ja palkkatulon veroasteita* 61-vuotiaalle vuoden 2024 verotuksessa.

Kokonaistulo €/vuosi	Veroprosentti, jos koko vuositulosta			
	Palkkaa 50 %, eläkettä 50 %	Palkkaa 75 %, eläkettä 25 %	Palkkaa 100 %	Eläkettä 100 %
24 000	9,6	9,1	16,0	16,8
30 000	13,6	14,6	20,3	20,5
36 000	17,8	19,4	23,6	23,2
42 000	21,8	23,2	26,7	26,4
48 000	25,5	26,9	29,5	28,7
54 000	28,4	29,8	31,6	31,5
60 000	30,7	31,9	33,3	33,4

* Laskelmassa on otettu huomioon iän mukaiset palkansaajan maksut ja viran puolesta tehtävät vähennykset sekä keskimääräinen kunnallisvero 7,46 %. Luvut eivät sisällä kirkollisveroa.

Toisaalta osittaisen vanhuuseläkkeen ottaminen kiristää verotusta, jos ei vähennä työntekoa vaan jatkaa entiseen tapaan. Esimerkiksi jos palkansaajan ansiotulot ovat 4 000 €/kk ja hän ottaa sen rinnalle 800 €/kk suuruisen osittaisen vanhuuseläkkeen, hänen kokonaisveroasteensa nousee 2,1 prosenttiyksikköä (taulukko 6). Toisin sanoen 800 euron eläke lisätulona nostaa nettotuloja noin 460 eurolla pelkkään ansiotuloon verrattuna.

Taulukko 6.

Eräitä eläketulon ja palkkatulon yhdistelmän veroasteita* 61-vuotiaalle vuoden 2024 verotuksessa.

Osittainen vanhuuseläke €/kk	Palkka eläkkeen rinnalla €/kk	Tulot yhteensä €/kk	Nettotulo €/kk	Veroaste, %	
				Koko tulo yhteensä	Palkka ilman osittaista eläkettä*
800	2 000	2 800	2 313	17,4	16,0
800	4 000	4 800	3 284	31,6	29,5
800	6 000	6 800	4 253	37,5	36,4
1 000	2 000	3 000	2 435	18,8	16,0
1 000	4 000	5 000	3 391	32,2	29,5
1 000	6 000	7 000	4 361	37,7	36,4

* Laskelmassa on otettu huomioon iän mukaiset palkansaajan maksut ja viran puolesta tehtävät vähennykset sekä keskimääräinen kunnallisvero 7,46 %. Luvut eivät sisällä kirkollisveroa. Vuosipalkka on 12*kuukausipalkka.

Sen sijaan, jos työtön otti eläkkeen, hän ei saanut vastaavaa veroetua. Verotus ei myöskään suosi yhtä vahvasti palkansaajaa, joka jatkaa työssä entiseen tapaan ja ottaa sen rinnalle osittaisen eläkkeen. Tulotaso kyllä nousee, mutta samalla nousee myös veroprosentti – tosin veroprosentin nousu on pienempi kuin se olisi pelkän palkkatulon noustessa.

4 Päättyneet eläkkeet

Vuoden 2023 loppuun mennessä on päättynyt 56 000 osittaista vanhuuseläkettä (taulukko 7). Näistä vajaat 13 000 päättyi viime vuonna – määrä oli samaa luokkaa edellisvuonna. Osittainen vanhuuseläke voi päättyä toisen eläkkeen alkamiseen tai kuolemaan. Lähes kaikki osittaiset eläkkeet ovat päättäneet varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamiseen – 1 400 on saanut työkyvyttömyyseläkkeen. Toistaiseksi eläkkeensaajan kuolemaan on päättynyt reilut 800 osittaista vanhuuseläkettä.

Viime vuonna päättäneistä osittaisista vanhuuseläkkeistä vain reilut 300 ei päättynyt varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamisen vuoksi. Joukkoon sisältyi lähes 200 kuollutta ja reilut 100 sai työkyvyttömyyseläkkeen.

Viime vuonna päättäneistä eläkkeistä yhdeksän kymmenestä (11 000) oli 50 prosentin tasoisia ja ne olivat euromäärältään keskimäärin 950 €/kk. Näitä eläkkeitä maksettiin keskimäärin kaksi vuotta. Vuonna 2022 päättäneitä eläkkeitä maksettiin keskimäärin puolisen vuotta pitempään. Lyhyempi eläkeaika lienee seurausta vuoden 2022 loppuvuoden suuresta hakijamäärästä, johon poikkeuksellinen eläkeindeksi kannusti lähellä eläkeikää olevia valitsemaan osittaisen vanhuuseläkkeen.

Viime vuoden loppuun mennessä lukumääräisesti eniten eläkkeitä on päättynyt vuonna 1958 syntyneillä – yli 12 000 eläkettä. Määrä ylittää lähes tuhannella edellisen ikäluokan henkilömäärän. Vuonna 1958 syntyneiden eläkkeistä 12 000 on päättynyt varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamiseen lähes 500 muusta syystä.

Ikäluokan suuri henkilömäärä selittyy ainakin osittain vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämisellä. Heillä on myös ollut mahdollisuus olla edellisiä ikäluokkia pitempään osittaisella vanhuuseläkkeellä ennen vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämistä. Vaikka nuorimmatkin vuonna 1958 syntyneistä täyttivät vanhuuseläkkeen alaikärajan jo vuonna 2022, kaikki eivät ole siirtyneet varsinaiselle vanhuuseläkkeelle. Viime vuoden lopussa tästä ikäluokasta yli 1 900 sai edelleen osittaista vanhuuseläkettä.

Yksi tämän eläkkeen tavoitteista on auttaa suomalaisia jaksamaan paremmin työuran viimeisinä vuosina työelämässä ja samalla jatkamaan työntekoa yli vanhuuseläkkeen alaikärajan. Vielä on ennenäikaista tehdä lopullisia johtopäätöksiä työnteon jatkamisesta yli eläkeiän osittaisen vanhuuseläkkeen avulla.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että joka kolmas eläkkeen valinneista jatkaa yli vanhuuseläkkeen alaikärajan ja kaksi kolmesta päättää sen vanhuuseläkkeelle siirtymiseen eläkeiän täytyessä. Samalla vanhuuseläkeiän täyttämisen yli työssä jatkavien osuus on vuosi vuodelta kasvanut viime vuotta lukuun ottamatta. Viime vuonna eläkeikään päättäneiden osittaisten vanhuuseläkkeiden osuus oli kymmenen prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisvuonna. Syy lienee jälleen vuoden 2022 lopulla osittaiselle vanhuuseläkkeelle rynnänneiden, jotka poikkesivat monin tavoin osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden perusjoukosta.

Taulukko 7.

Vuonna 2023 ja 2017–2023 päättyneet osittaiset varhennetut vanhuuseläkkeet päättymissyyn mukaan.

Syntymä- vuosi	Vuonna 2023 päättyneet eläkkeet				Vuosina 2017–2023 päättyneet eläkkeet			
	Kaikki	Vanhuus- eläke	Muu eläke	Kuolleet	Kaikki	Vanhuus- eläke	Muu eläke	Kuolleet
Kaikki	12 615	12 312	110	193	55 980	53 717	1 422	841
1949–1955	315	314	0	1	10 995	10 817	83	95
1956	220	217	0	3	11 102	10 753	235	114
1957	423	423	0	0	11 577	11 100	328	149
1958	2 351	2 340	0	11	12 436	11 952	357	127
1959	9 135	8 970	109	56	9 629	9 045	414	170
1960–1961	171	48	1	122	241	50	5	186

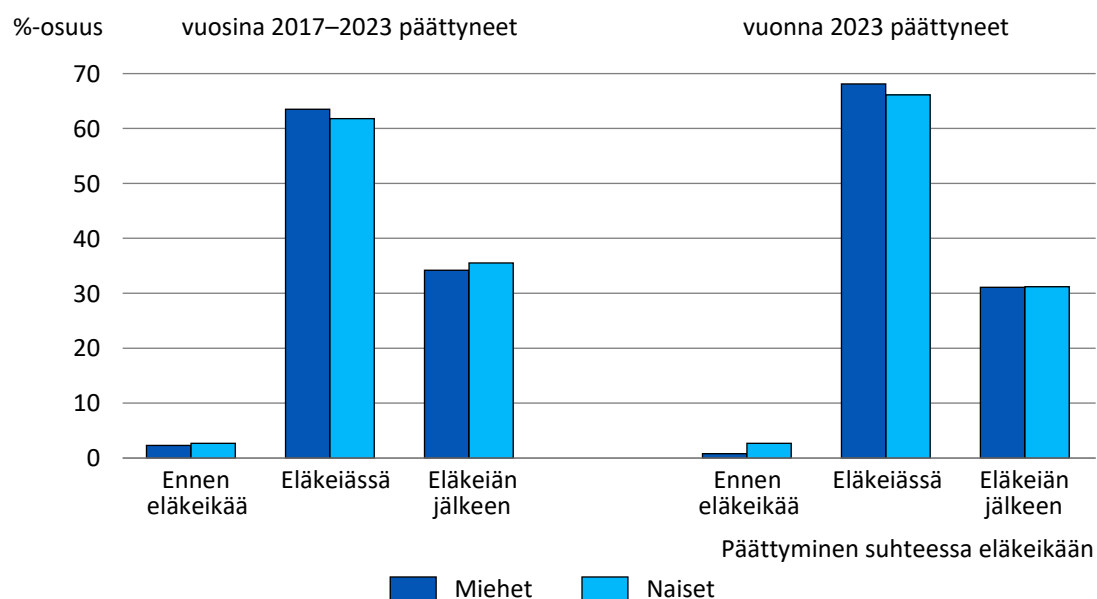
Lähes kaikki muulle eläkkeelle siirtyneet ovat tähän mennessä päätyneet työkyvyttömyyseläkkeelle.

Viime vuoden loppuun mennessä päättyneistä 56 000 osittaisesta vanhuuseläkkeestä ennen vanhuuseläkeikää oli alkanut 49 000 eläkettä, joista lähes 47 000 on päättynyt varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamiseen. Muutama prosentti vanhuuseläkkeistä alkoi ennen oman ikäluokan eläkeikää (kuvio 10).

Varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamista lykkäsi vähintään vuodella 15 prosenttia osittaisen vanhuuseläkkeen päättäneistä. Muutama prosentti lykkäsi varsinaisen vanhuuseläkkeen alkamista vähintään kahdella vuodella. Viime vuonna myös vanhuuseläkkeen yli vuodella lykänneiden osuus oli edellisvuosia pienempi.

Kuvio 10.

Päättyneiden osittaisten vanhuuseläkkeiden jakautuminen suhteessa vanhuuseläkeikään, ennen eläkeikää alkaneet eläkkeet.

5 Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työnteko

Kun osa-aikaeläke korvattiin osittaisella vanhuuseläkkeellä, lainsäätäjän perusajatuksena oli, että uusi eläkemuoto kannustaisi jatkamaan työntekoa eläkkeen rinnalla. Vähentämällä työntekoa viimeisinä työvuosina, työn kuormitus kevenisi ja työura saattaisi pidentyä. Työnteon vähentäminen ei kuitenkaan merkitsisi tulojen romahtamista, koska eläke paikkaisi ansioiden pudotusta. Myöskään eläkekarttuma ei juuri kärsisi, jos työssä jatkaisi yli oman vanhuuseläkeiän. Eläkeaikana tehty työ kartuttaisi uutta eläkettä ja osaan eläkkeestä saisi lykkäyskorotuksen. Yhdessä ne kompensoisivat varhennusvähennyksen leikkausvaikutusta lopullisessa vanhuuseläkkeessä.

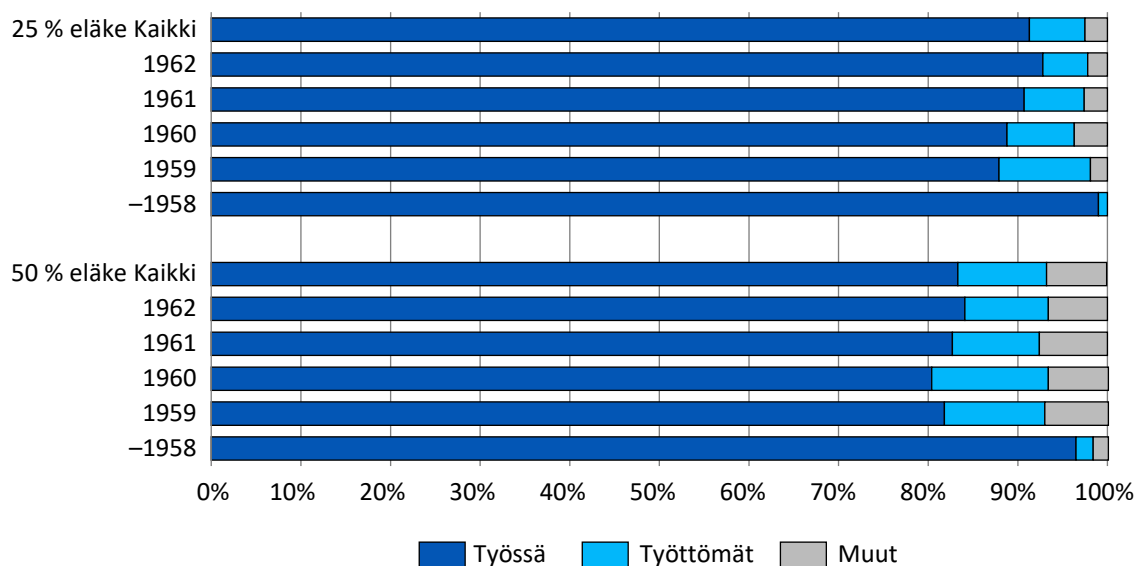
5.1 Osittaisen vanhuuseläkkeen valitsevat työssä käyvät

Vuonna 2023 osittaisen vanhuuseläkkeen 50-prosenttisena ottaneista 83 prosenttia ja 25-prosenttisena ottaneista 91 prosenttia oli työssä ennen osittaista vanhuuseläkettä (vuoden 2022 lopussa). Joka kymmenes 50 prosentin eläkkeen nostaneista oli työtön. Pienemmän eläkkeen valinneista 6 prosenttia oli työttömiä (kuvio 11). Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista työssä olleiden osuus on kasvanut ja työttömien osuus laskenut.

Lähes kaikki vanhuuseläkkeen alaikärajan ylittäneet ja osittaisen vanhuuseläkkeen valinneet olivat työssä. Miesten ja naisten välillä ei ollut suuria eroja työ- ja työttömyys-tilanteessa: naisista suurempi osa oli työssä, kun taas miesten puolella työttömien osuus oli suurempi.

Kuvio 11.

Vuonna 2023 osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneiden työtilanne ikäluokittain 31.12.2022.

5.2 Työnteko jatkuu myös osittaisen vanhuuseläkkeen rinnalla

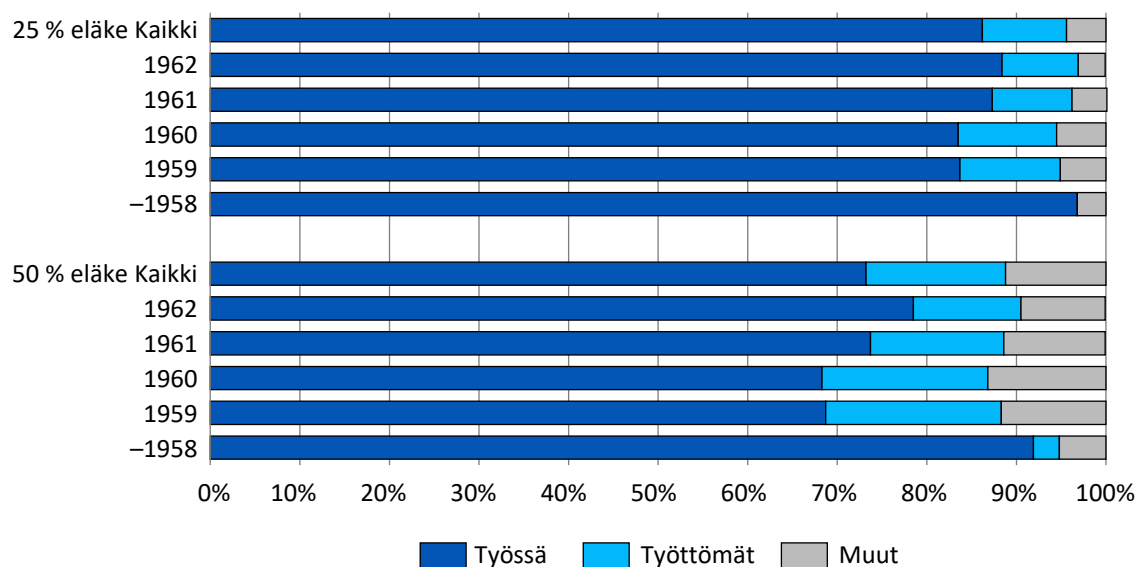
Suurin osa osittaisen vanhuuseläkkeen valinneista jatkaa työssä eläkkeen rinnalla (kuvio 12). Työssä käyvien osuus vaihtelee ikäryhmän ja eläketason mukaan, mutta vähenee jonkin verran tilanteesta ennen eläkkeen nostamista.

Vuonna 2023 osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneista yli 80 prosenttia oli työssä ennen eläkkeen ottamista. Tästä joukosta jäi työttömäksi tuhat vakuutettua eli kuusi prosenttia vuoden 2023 aikana. Vastaavasti lähes 90 prosenttia oli työssä myös vuoden 2023 lopussa eli he jatkoivat työntekoa. Työssä jatkaneiden osuus oli samalla tasolla edellisvuonna.

Ennen vuotta 1959 syntyneet täyttivät 65 vuoden iän viimeistään vuoden 2023 lopussa, joten heidän joukossaan työttömiä ei juuri ole⁸. Sen sijaan nuoremmissa ikäluokissa työttömien osuus nousee lähelle 20 prosenttia. Osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneiden työttömyysaste on selvästi korkeampi kuin koko ikäluokalla⁹. Työttömien osuus on selvästi suurempi myös 50 prosentin tasoisen eläkkeen valinneissa kuin 25 prosentin eläkkeen ottaneissa.

Kuvio 12.

Osittaisella vanhuuseläkkeellä olleiden työtilanne ikäluokittain 31.12.2023.

8 Työttömyyspäivärahaa maksetaan vain 65 vuoden ikään saakka.

9 Vuonna 2023 työttömyysaste 61-vuotiailla oli 9,0 % ja 62-vuotiailla 10,0 %. Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus.

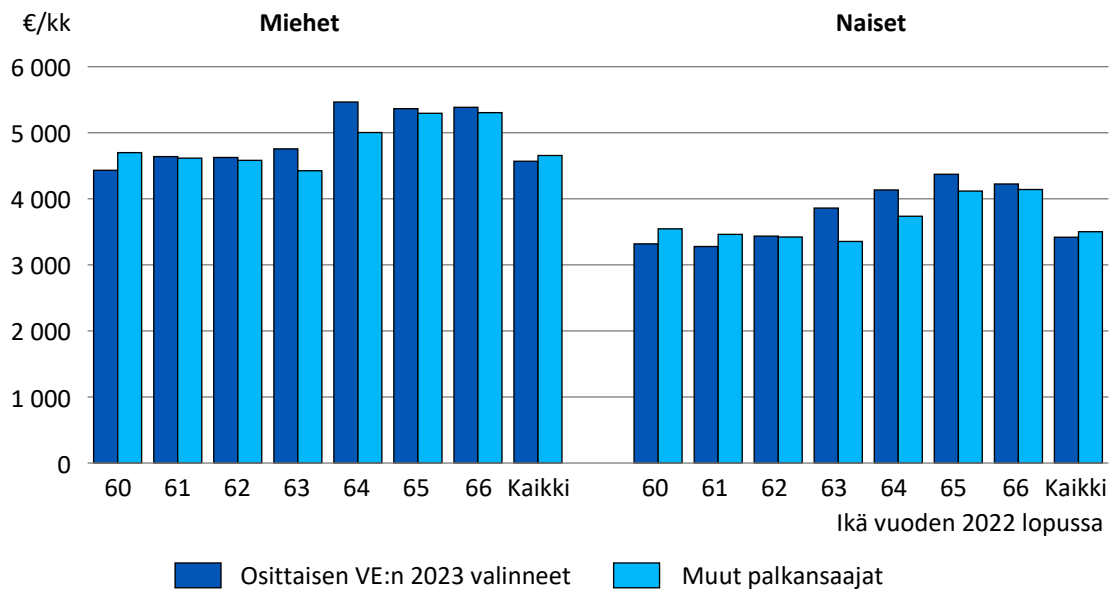
5.3 Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden ansiotaso

Ansiotaso ennen osittaista vanhuuseläkettä

Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden keskiansiot¹⁰ ennen eläkkeen ottamista eivät eroa merkittävästi muiden samanikäisten palkansaajien keskiansioista. Heistä enemmistö on ollut tavallisia yli 60-vuotiaita työssä käyviä palkansaajia, jotka haluavat kenties hieman keventää työuran viimeisten vuosien työkuormaa. Nuorimmissa ikäluokissa keskimääräiset kuukausiansiot ovat olleet hieman matalampia kuin muiden palkansaajien kuukausiansiot, kun taas vanhimmissa ikäryhmissä tilanne on päinvastainen (kuvio 13). Kuviossa muutokset ovat pieniä edellisiin vuosiin verrattuna.

Kuvio 13.

Vuonna 2023 osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneiden sekä muiden työssä olleiden palkansaajien keskiansio joulukuussa 2022 (€/kk).

10 Ansioilla tarkoitetaan tässä yhteydessä palkansaajan työeläkevakuutettua palkkaa.

Ansiotason muutos osittaisella vanhuuseläkkeellä

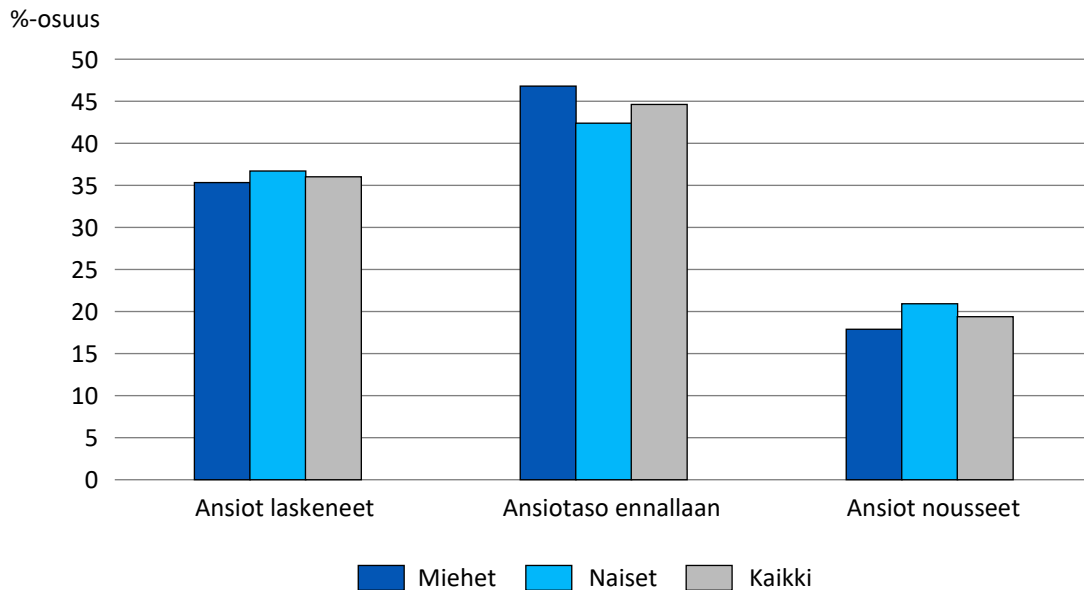
Kiintoisa kysymys on, vähentävätkö osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneet työntekoa ja jos vähentävät, minkä verran. Vastausta voidaan hakea tarkastelemalla osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden ansioita ennen eläkettä ja eläkkeen aikana¹¹.

Sekä miehistä että naisista reilu kolmannes näyttäisi saaneen vähemmän palkkatuloja eläkkeen ottamisen jälkeen. Heistä varmasti moni vähensi myös työpanostaan. Vuosiansioista päätellen lähes puolet miehistä ja yli 40 prosenttia naisista jatkoi palkkatyössä entiseen tapaan, vaikka saivat rinnalle myös osittaisen vanhuuseläkkeen. Heillä osittaisen vanhuuseläkkeen nostaminen ei siis vaikuttanut merkittävästi palkkatuloihin.

Viidesosalla sekä naisista että miehistä palkkatulot nousivat eläkeaikana. Epäilemättä tässä joukossa on henkilöitä, joiden ansiot olivat syystä tai toisesta vuonna 2021 poikkeuksellisen matalat ja palautuivat myöhemmin normaalitasolle, mikä nostaa osittaisen vanhuuseläkkeen aikaiset ansiot vuonna 2022 vertailuvuotta suuremmiksi.

Kuvio 14.

Ansiotason muutos osittaisen vanhuuseläkkeen aikana eläkettä edeltävään aikaan verrattuna, 50 prosentin tasoisen osittaisen vanhuuseläkkeen valinneet vuonna 2022.

11 Vuosien 2023 ja 2021 indeksoituja vuosiansioita on verrattu niillä osittaisen vanhuuseläkkeen saajilla, jotka ovat ottaneet osittaisen eläkkeen vuonna 2022 ja saivat sitä edelleen vuoden 2023. Kun tarkastelu rajataan 50 prosentin eläkkeen valinneisiin ja koko vuodet 2023 ja 2021 työssä olleisiin palkansaajiin, tarkastelujoukkoon jäi reilut 10 000 henkilöä, joista puolet oli naisia.

Ansiotaso osittaisella vanhuuseläkkeellä

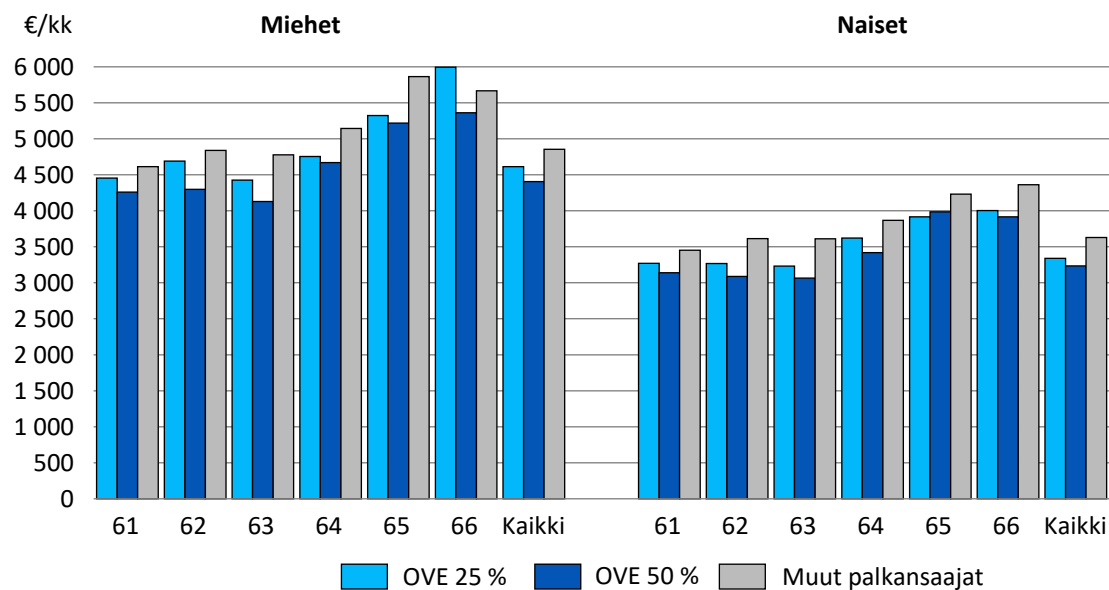
50 prosentin osittaista vanhuuseläkettä saaneiden kuukausiansio oli keskimäärin kymmenen prosenttia matalampi kuin muiden vastaavan ikäisten palkansaajien, jotka eivät saaneet eläkettä (kuvio 15). Ero on pienempi 25 prosentin eläkkeen valinneilla. Erot olivat samaa luokkaa sekä miehillä että naisilla.

Nuorimmissa ikäluokissa ero osittaista vanhuuseläkettä saaneiden ja muiden palkansaajien välillä oli keskimääräistä suurempi ja se pienenee vanhemmissa ikäryhmissä. Vanhimmissa ikäryhmissä joukko on pieni ja valikoitunut, joten sen vaikutus kokonaistuuteen on vähäinen.

Osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden keskipalkat ennen eläkettä eivät merkittävästi eroa muiden palkansaajien tuloista, mutta laskevat eläkkeen alkamisen jälkeen. Vaikka kuukausiansio laskee muiden palkansaajien ansiotulon alapuolelle, kokonaisuutena eläkkeen ottaneiden toimeentulo ei laske - päinvastoin. Koska 50 prosentin osittainen vanhuuseläke oli miehillä keskimäärin 950 €/kk ja naisilla yli 700 €/kk, sekä miesten että naisten yhteenlaskettu keskitulo ylitti selvästi ilman eläkettä työssä jatkaneiden kokonaistulon.

Kuvio 15.

Vuoden 2023 lopussa osittaista vanhuuseläkettä saaneiden ja muiden palkansaajien keskiansio joulukuussa 2023 (€/kk).

6 Työuraeläke

Työuraeläke luetaan työkyvyttömyyseläkkeisiin, ja sitä maksetaan vain oman ikäluokan vanhuuseläkeiän alarajan täyttämiseen saakka. Ensimmäiset työuraeläkkeet maksettiin vuonna 2018 syntymävuosiluokkaan 1955 kuuluneille. Heillä vanhuuseläkkeen alaikäraja oli 63 vuotta ja 3 kuukautta, joten eläkettä maksettiin korkeintaan kolmen kuukauden ajan. Sen jälkeen eläke jatkui vanhuuseläkkeenä. Viime vuonna (2023) enintään 1,5 vuoden mittaiselle työuraeläkkeelle saattoivat hakeutua vuonna 1960 syntyneet. Myös osa vuonna 1959 syntyneistä saattoi vielä viime vuonna saada työuraeläkkeen.

6.1 Työuraeläkkeen myöntämisen edellytykset

Ikäraja

Työuraeläkkeeseen on ollut oikeus vuonna 1955 tai sen jälkeen syntyneillä. Eläke voidaan myöntää aikaisintaan 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta. Vuonna 1965 tai sen jälkeen syntyneillä työuraeläkkeen alaikäraja on kaksi vuotta alempi kuin ikäluokan alin vanhuuseläkeikä.

Työuraeläke päättyy ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämiskuukauden lopussa, jolloin se muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Työuraeläke ei voi alkaa ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen. Työuraeläkkeen sijaan myönnetään vanhuuseläke, jos

- työuraeläkkeestä on ennakkopäätös ja sen saanut henkilö ilmoittaa haluavansa jäädä työuraeläkkeelle ajankohdasta, jolloin hän on jo täyttänyt alimman vanhuuseläkeikänsä tai
- työuraeläkkeestä on haettu suoraan lopullinen päätös ja hakija on ilmoittanut jäävänsä työuraeläkkeelle ikäluokkansa alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen.

Ennakkopäätös työuraeläkkeestä voi olla voimassa enintään ikäluokan alimpaan vanhuuseläkeikään asti.

Rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttava työhistoria

Työuraeläkkeen saamisen yhtenä edellytyksenä on, että työntekijä tai yrittäjä on työskennellyt päätoimisesti vähintään 38 vuotta työssä, joka on ollut rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavaa.

Rasittuneisuutta ja kuluneisuutta arvioitaessa edellytetään, että työ on merkittävässä määrin sisältänyt yhtä tai useampaa seuraavista kuudesta tekijästä:

1. suurta lihasvoimaa edellyttäviä tai lihaksia pitkäkestoisesti kuormittavia työliikkeitä
2. hengitys- ja verenkiertoelimistön erityisen voimakasta kuormittumista
3. kuormittavia ja hankalia työasentoja
4. voimaa tai suurta nopeutta vaativia toistuvia työliikkeitä tai työliikkeitä, jotka sisältävät samanaikaisesti käsien puristusta, kiertoa ja voimaa
5. työskentelyä erityisen vaativassa ja poikkeuksellista henkistä kuormitusta aiheuttavassa vuorovaikutteisessa työssä tai
6. työskentelyä jatkuvaa varuillaan oloa tai erityistä tarkkaavaisuutta edellyttävässä tehtävässä, jossa on korkea tapaturman tai onnettomuuden riski tai ilmeinen väkivallan uhka.

Arvioitaessa em. rasittuneisuutta ja kuluneisuutta otetaan huomioon lisäävinä tekijöinä myös

- työn poikkeukselliset fysikaaliset tekijät (esim. poikkeukselliset lämpöolosuhteet, melu yms.)
- kuormitusta lisäävien suojarusteiden käyttö
- toistuvaa yötyötä sisältävä tai muutoin kuormittava vuorotyö sekä
- toistuvat pitkät työvuorot.

Työn rasittavuutta ja kuluttavuutta arvioitaessa ei oteta huomioon työntekijän yksilöllisiä ominaisuuksia, vaan arvio tehdään objektiivisesti kenen tahansa tekemänä työnä riippumatta esimerkiksi henkilön iästä, sukupuolesta tai muusta henkilöön liittyvästä tekijästä. Arvioon ei vaikuta myöskään työntekijän oma kokemus työn rasittavuudesta ja kuluttavuudesta eikä niitä osoittavia tekijöitä ole sidottu ammatteihin.

Työkyvyn arviointi

Työuraeläke on työkyvyttömyyseläke, ja sen saaminen edellyttää työkyvyn heikentymistä sairauden, vian tai vamman vuoksi. Työkyvyn heikentymisen pitää olla pysyvää ja vähäisempää kuin täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen edellyttää. Työuraeläkkeessä ei edellytetä vuoden yhtäjaksoista työkyvyn heikentymistä eikä sairauspäivärahan ensisijaisuusajan täyttymistä. Työuraeläkkeessä ei myöskään määritellä työkyvyttömyyden alkamispäivää, ja eläketapahtumapäivä on aina eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä.

Työkyvyn heikentymistä koskeva edellytys on käytännössä aina lievempi kuin 60 vuotta täyttäneen henkilön ammatillisen työkykyarvion perusteella myönnettävässä täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä. Mikäli työuraeläkettä hakenut henkilö täyttää täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytykset, hänelle myönnetään kyseinen eläke.

Myös osatyökyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavalla tavalla työkykynsä menettänyt henkilö on oikeutettu työuraeläkkeeseen. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että henkilöllä on muiden edellytysten täytyessä oikeus työuraeläkkeeseen myös, jos henkilön työkyky on heikentynyt vähemmän kuin 2/5 eli vähemmän kuin osatyökyvyttömyyseläkkeen myöntäminen edellyttää. Jos henkilö täyttää sekä työuraeläkkeen että osatyökyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytykset, hän voi valita kumman eläkkeen ottaa.

6.2 Työuraeläkkeen hakeminen ja eläkkeen määrä

Kun työuraeläkehakemus tulee vireille eläkkeen alaikärajan täyttämishetkellä tai ennen sen täyttämistä, edellytyksenä on, että työuraeläkkeen alaikärajan täyttämispäivänä rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavan työn päättymisestä on kulunut enintään vuosi, tai työ jatkuu edelleen.

Työuraeläkkeen määrä on eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun mennessä ansaittu eläke. Eläkkeeseen ei sisälly tulevan ajan osuutta kuten muihin työkyvyttömyyseläkkeisiin.

6.3 Eläkkeen peruuttaminen ja lakkauttaminen

Työuraeläkepääätös voidaan peruuttaa, jos hakija ilmoittaa valitusajan kuluessa, ettei halua myönnettyä eläkettä. Jos eläkepääätös on ehtinyt tulla lainvoimaiseksi, eläkettä ei voi enää peruuttaa. Työuraeläkettä ei voi myöskään lakkauttaa.

Työuraeläkkeen maksaminen kuitenkin keskeytetään ja eläke jätetään lepäämään, jos eläkkeensaaja on ansiotyössä ja ansiot ylittävät 914,97 €/kk (vuoden 2023 tasossa) vähintään kolmen kuukauden ajan. Eläkkeen lepäämisen aikana henkilön työansioille ei ole ansaintarajaa. Työuraeläkkeen aikaisista ansioista karttuu uutta työeläkettä 1,5 prosenttia vuodessa.

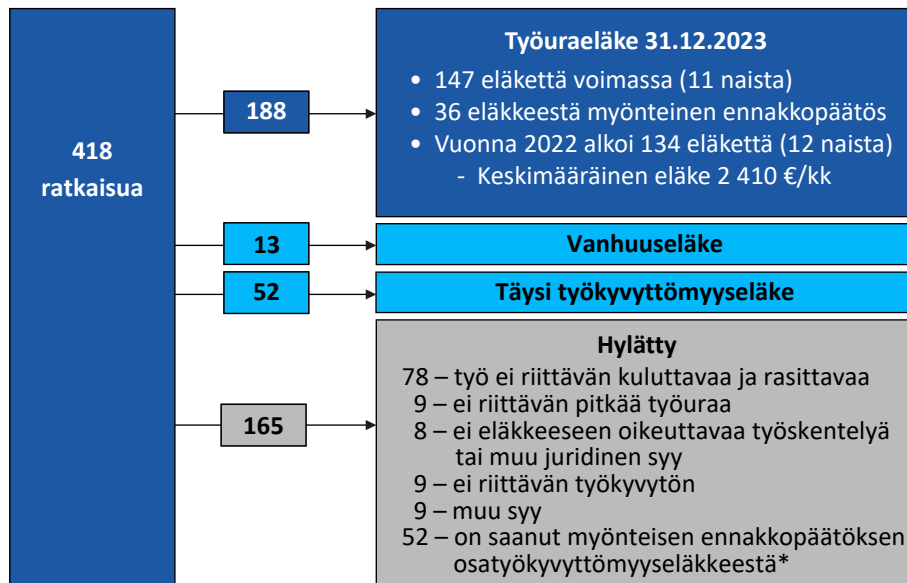
6.4 Työuraeläkehakemusten ratkaisut ja työuraeläkkeet

Vuoden 2023 loppuun mennessä työuraeläkettä on hakenut lähes 1 500 henkilöä. Vuosi vuodelta hakemuskäärät ovat nousseet ja viime vuonna tehtiin yli 400 työuraeläkkeisiin liittyvää eläkepääätöstä (kuvio 16). Jos työuraeläkkeen hakijalla on oikeus työkyvyttömyys- tai vanhuuseläkkeeseen, hänelle myönnetään ensisijaisesti tämä yleensä suurempi eläke työuraeläkkeen sijaan. Viime vuonna 65 hakijalle myönnettiin suoraan vanhuuseläke tai täysi työkyvyttömyyseläke

Viime vuonna työuraeläkettä koskevista hakemuksista hylättiin 165, joista kuitenkin 52 sai myönteisen ennakkopäätöksen osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Yleisin hylkäyssyy on ollut työuraeläkkeeseen vaadittavan työskentelyn keston ja rasittavuuden riittämättömyys. Työuraeläkettä hakeneista 60 prosenttia sai myönteisen eläkepääätöksen.

Kuvio 16.

Työuraeläkehakemusten ratkaisut vuonna 2023.

*Näitä oli 15 vuonna 2022.

Koska työuraeläke päätetään vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämiseen, eläkeaika on lyhyt. Viime vuoden lopussa eläkkeitä oli voimassa 147, joista 11 maksettiin naisille (taulukko 8). Työuraeläke oli suuruudeltaan keskimäärin 2 210 €/kk.

Viime vuonna työuraeläke alkoi 122 miehellä ja 12 naisella. Tuki- ja liikuntaelin-sairauksien perusteella myönnettyjen eläkkeiden osuus on lisääntynyt – viime vuonna se oli 80 prosenttia. Seuraavina sairauspuoluokkina ovat olleet verenkiertoelinten sairaudet sekä vammat ja myrkytykset, joiden kummankin osuus on viitisen prosenttia myönnettyistä työuraeläkkeistä. Työuraeläkkeelle siirtyneillä on pitkä työhistoria. Viime vuonna työuraeläkkeelle siirtyneillä oli takanaan keskimäärin 39 vuotta työeläkevakuutettua työuraa eläkkeen alkamista edeltävän vuoden (2022) loppuun mennessä. Työuran viimeisten vuosien keskiansio¹² oli miehillä 3 800 €/kk ja naisilla 2 700 €/kk.

Taulukko 8.

Työuraeläkehakemukset ja -eläkkeet 2018–2023.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hakijoita	101	111	208	267	352	413
– Julkiselta sektorilta	13	20	36	38	66	85
Alkaneet eläkkeet	21	27	72	84	119	134
– Keskieläke €/kk	1 870	2 081	2 173	2 074	2 115	2 410
Päättynyt eläkkeet	16	17	26	60	96	94
31.12. voimassa olleet eläkkeet	5	15	62	75	104	147
– Keskieläke €/kk	–	–	–	2 080	2 150	2 210

12 Kuukausiansio on saatu jakamalla 12:lla vuosien 2018–2022 keskiansio. Ansiot vuoden 2023 tasossa.

Eläketurvakeskuksen
tilastoja

Osittainen varhennettu vanhuuseläke ja työuraeläke

Uudet eläkelajit 2023

Vuodesta 2017 alkaen osittainen varhennettu vanhuuseläke on tarjonnut mahdollisuuden ottaa karttuneesta eläkkeestä puolet maksuun 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Työuraeläke otettiin käyttöön vuotta myöhemmin ja on tarkoitettu pitkän ja rasittavan työuran tehneille 63-vuotiaille ennen varsinaista vanhuuseläkettä. Julkaisussa tarkastellaan näiden eläkkeiden kehitystä vuoden 2023 loppuun mennessä. Tilasto kattaa keskeisimmät tilastotiedot alkaneista eläkkeistä ja eläkkeensaajista. Lisäksi se sisältää tietoja osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen valinneiden työnteosta ja ansiotasosta.

Eläketurvakeskuksen tilastoja

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tilastoja-sarjassa julkaistaan tilastotietoja eläketurvan eri alueilta. Tilastot perustuvat eläkejärjestelmän rekisteritietoihin.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN